

Naar een schilderij van Chr. Dusart (1645)

EEN JEUGDIGE ONDERZOEKER

UIT EN OVER HET OUDE KERKJE

TOT DE WEINIGEN, DIE ZELF „TOT DE bronnen” gaan, behoort de schrijver van een boekje, waarvan de titel hierboven staat. Dit mag wel eens afzonderlijk opgemerkt worden, omdat de dwaze gewoonte is ingeslopen, gewone lees-, leer- of handboeken deftiglijk als „bron” te betitelen. Daarmede is aan deze boeken *als boek* hun waarde geenszins ontzegd. Maar het zijn geen *bronnen*. Het zijn, goeddeels, samenstellingen, bewerkt naar de zooveelste bewerking van den zooveelsten *compiler*, of samensteller. Ook een standaardwerk, hoe voortreffelijk overigens, is in zijn wezen geen *bron*. Het is andersoortig. Gewoonlijk ben ik wat huiverig om een beeld te gebruiken, want onze arme taal heeft van dien beeldenrijkdom geducht te lijden gehad. Doch het volgend beeld gaat, meen ik, vrij zuiver op: in de rivier monden de *beken* uit, en de beken worden gevoed door de *bronnen*. Nu kan de rivier breed en machtig zijn, en de bron slechts een welletje onder 't gras.

Maar daarom is rivierwater nog geen bronwater.

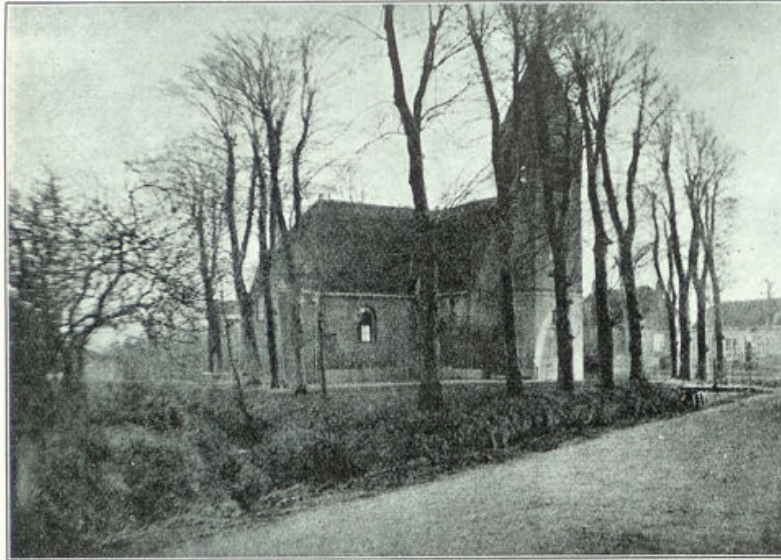
Mocht wellicht iemand meenen, dat ik deze onderscheiding maak op eigen gezag, dan kan ik verwijzen naar het prachtige historische werk van Prof. Dr Jan de Vries: *de Vikingen in de lage landen bij de zee*.

In één naam hiermede noem ik van Prof. De Vries *De Germaansche oudheid*. Beide kostelijke boeken, inzonderheid *De Germaansche oudheid*, kan ik voor een ontwikkeld lezerspubliek niet genoeg aanbevelen.

Welnu, in het eerste hoofdstuk van *de Vikingen*, getiteld *Boeken en Bronnen*, geeft de hoogleeraar het onderscheid tusschen deze beide duidelijker weer dan ik in dit bestek zou kunnen.

Bronnen, dat zijn authentieke stukken en echte bescheiden. Iemand bijvoorbeeld, die archiefstudie maakt, gaat tot de bronnen. Ze kunnen van velerlei aard wezen. Ik noem er hier eenige op: rechtsboeken, doopboeken, keuren, giftbrieven, koopacten, particuliere of stedelijke rekeningen, correspondentieën, *mémoires* of aantekeningen, beschrijvingen of verhalen, door oor- of ooggetuigen te boek gesteld.

Langs dezen omweg kom ik tot het aardige boekje, welks titel hierboven staat. De auteur, de heer K. Kleywegt, had mijn artikeltje in *Timotheüs* gelezen over „Het Huis van Adriaan.” Evenals ik verwijlt hij gaarne in 't verleden, en hij deelt met mij de meening, dat ieder moet trachten vast te leggen, wat anders straks onherroepelijk verloren gaat. Het onderhoudend geschreven boekje bevat een reeks korte stukjes, prettig-populair gesteld, betreffende de geschiedenis van de Ned. Hervormde Kerk op 't eiland Rozenburg, en is

Het oude kerkje van Rozenburg

Zoo het thans is.

drieling. Ze hebben de „veepest” overleefd, gelijk blijkt uit het versje, mede in den lepel gegraveerd:

Dese drie beesten ter eener dragt
Zijn buitengemeen en onverwacht
In den jare 1750 en één
Geworpen door één koe alleen.
In 't jaar 54 de ziekte doorgestaan,
Zijn voor 478 gl. en 7 stuivers gegaan.

„.... Het is te bejammeren,” aldus de heer Kleywegt, „dat men vroeger niet zorgvuldiger de archiefstukken bewaard heeft, waaruit thans zeer belangrijke gegevens konden worden geput.” Laat ieder zich dit voor gezegd houden, ook waar 't stukken betreft, die niet op een archief berusten. Het actenboek van Ds Leemans leek op 't eerste gezicht „een voddendormentje.” En hoeveel bevatte het!
HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

rijklijk gedocumenteerd met de echte bescheiden. De heer Kleywegt dus is metterdaad „tot de bronnen” gegaan. Bovendien heeft hij als jongen zeer veel uit het Rozenburgsche leven van vroeger gehoord van zijn grootvader, Karel Kleywegt.

De geschiedenis laat de heer Kleywegt beginnen met een publicatie der „Copije van Beroeping,” 13 Junij 1731 uitgebracht op den Proponent Petrus Leemans, en ze loopt tot 1932, toen Ds D. J. Vossers Rozenburg verliet voor Vlissingen. De predikanten, die gedurende twee eeuwen de kerk van Rozenburg gediend hebben, krijgen elk hun plaats, met hun portret er bij. Daar staat Ds M. J. van Nimwegen (1762—1843) gebeit en gepruikt; Ds P. Moriljon Loysen, (1787—1870) die nog tijdgenoot van „ouden Karel” des schrijvers grootvader was geweest. Ruim 38 jaar had hij op Rozenburg gestaan. Voorts verschillende deftige predikanten uit den loop der negentiende eeuw, de toenmaals in zwang zijnde bakkebaarden dragend. En eindelijk den nog jeugdigen Ds Vossers, in 1900 geboren.

Dominees-anecdotes hebben een taai leven, vooral in een afgezonderde gemeente. De heer Kleywegt heeft er heel wat gehoord, en hij weet ze smakelijk na te vertellen.

Een der belangrijkste bescheiden, welke den heer Kleywegt ten dienste stonden was het actenboek van Ds Petrus Leemans. Met het jaar 1731, zegt de schrijver, vangt een actenboek aan, door dezen predikant zeer nauwkeurig bijgehouden. Daar Ds Leemans 42 jaar op Rozenburg gebleven is en in het actenboek niet alleen kerkelijke zaken, maar ook verschillende gebeurtenissen daarbuiten beschreef, krijgt men daardoor een eigenaardigen kijk op het leven der plattelandsbevolking van twee eeuwen geleden. Een typisch boerenrijmpje bijvoorbeeld is er in opgenomen. In den zomer van 1754 woedde „de veepest” schrikbarend op Rozenburg. Aan deze epidemie is nog lang als een herinnering bewaard gebleven een zilveren lepel, waarin de beeltenis van drie koeien was gegraveerd. In het jaar 1751 had een koe haar boer verblijd met een

278

UITSLAG PRIJSVRAAG No 2,

voorkomende in het Winternummer, Jrg. 38

Het antwoord op deze prijsvraag, waaraan zooveel lezers en lezeressen meededen, is:

Vrede op aarde, in de menschen een welbehagen

Er was maar één inzenderster, die een ander antwoord gaf.

Prijzen vielen ten deel aan de hier volgende veertig inzenders, die aan de uitgevers (La Rivière & Voorhoeve, Brink, Zwolle) gelieven op te geven, welk boek in den prijs van ongeveer f 3.— zij wenschen te ontvangen, waarna franco toezending volgt.

Mevr. J. Blok—Willemsse, Utrecht; H. Wessel de Jong, Nijmegen; L. H. Floorrijp, Den Bommel; Mej. F. J. v. Dalen, Brakel (Gld.); Mevr. D. H. Bergman—Thijs, Sassenheim; H. W. van Soest, Wilnis; S. Steenstra, Amsterdam; Mej. J. de Jong, Den Haag; Mej. Tr. Windhorst, Hazerswoude (Dorp.); Gee van Emst, Kootwijk; Zr. C. Bakker, Goes; Jac. J. Schotanus, Oldeberkoop; Mej. H. Pors, Oud-Beijerland; Mej. G. Medema, Spijk (Gron.); D. Dirkse Jzn., Rotterdam; Aa. Singels, Zeist; Jongej. L. Rot, Westzaan; Aletta v. d. Linden, Delft; R. Lujendijk, IJsselmonde; Fenna Cremer, Groningen; G. Dozeman, Gendingen; G. den Breems, Vlaardingen; W. A. Slingerland, Voorburg; C. Vlasblom, Ede; D. Brouwer, Overschie; H. Kiehne, Antwerpen (België.); W. v. d. Burg, Den Haag; Mevr. W. H. Siegelaar—Bijlsma, Den Haag; H. W. Teeuw, Rotterdam; R. Lens, Den Haag; IJ. Prins, 's Graveland; C. Riemens, Utrecht; Ella Arnoldi, Goes; F. H. Dijksterhuis, Mensingeweer; Nettie Aandeweg, Nieuw Helvoet; J. Smit, Holwierde (Gr.); J. J. Scholtens, Ermelo; F. C. v. d. Burgh, Den Haag; Mej. H. Smit, Rotterdam; Zr. S. Brandwijk, Tiel.

Een extra-prijs wordt gezonden aan Paul J. Hermans, Amsterdam, die bijzonder veel zorg besteedde aan de uitvoering.